

УДК 329:323(477)

doi:10.15421/171614

Політичний портрет сучасного партійного лідера: теоретико-методологічний аспект

М.В. МОРАРЬ, Ю.С. НАЗАРУК

Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь, Україна

Авторське резюме

Актуалізується та обґрунтовується теза про те, що проблема лідера та лідерства для партії відіграє особливу роль. Діяльність партійного лідера - це насамперед громадська діяльність в результаті якої зміцнюється потенціал партії. Особливої актуальності лідерство набуває в умовах надмірно персоніфікованої політики, коли більшість людей орієнтується не на партію, а на особистість. За цих умов формування відповідного іміджу партійного лідера є однією з найважливіших складових побудови загальної стратегії партії. Разом із тим, навіть найкраща характеристика політичного портрета партійного лідера не допоможе, якщо в суспільстві склався негативний імідж політичної партії. Тому відносини «лідер - політична партія» мають двосторонній взаємозумовлений характер.

Підкреслюється, що проблема формування іміджу партії актуалізується сьогодні у зв'язку з низьким рівнем довіри до них з боку українських громадян. Для більшості населення політичні партії сучасної України залишаються практично індивідуально невизначеними, такими, які мало відрізняються, як ідеологічно, так і програмно. За такої ситуації важливим завданням кожного партійного лідера є формування індивідуального «образу» партії, покликаною продемонструвати суспільству його переваги серед інших політичних партій, переконати суспільство саме цій партії віддати свою підтримку та симпатії.

Розкрито основні характеристики узагальненого політичного портрета сучасного партійного лідера. Виділені критерії партійного лідерства. Показано роль лідера, як ідеолога, організатора, стратега, натхненника й вихователя партійних лав і суспільства в цілому.

Ключові слова: партійний лідер; партія; політичний портрет; партійна еліта; партійна ідеологія; політичне лідерство; партійне лідерство

A political portrait of the modern party leader: theoretical and methodological aspect

N.V. MORAR, Y.S. NAZARUK

Taurian state agrotechnological university, Melitopol, Ukraine

Abstract

Actualizarea and substantiates the thesis that the problem of the leader and the leadership of the party plays a special role. The activities of the party leader is first and foremost a social activity which strengthens the capacity of the party. Of particular relevance is the leadership becomes in terms of the overly personalized politics when most people are focused not on party but on personality. Under these conditions, the formation of an appropriate image of party leader is one of the most important components of forming the General strategy of the party. However, even the best description of the political portrait of the party leader will not help if the society has developed a negative image of the political party. Therefore, the relationship «leader - political party» have a two-way interdependent nature.

It is emphasized that the problem of image formation of the party actualizarea today due to the low level of trust towards Ukrainian citizens. For the majority of the political parties of modern Ukraine remain virtually individually uncertain, a little different, ideologically and programmatically. In such a situation, an important task of every party leader is the formation of an individual «image» of the party, designed to show the public its benefits among other political parties, to convince the public that party to give their support and sympathy.

Describes the main characteristics of the generalized portrait of a modern political party leader. Selected criteria of the party leadership. Shows the role of the leader as ideologist, organizer and strategist, inspirer and teacher of the party ranks and society in General.

Keywords: party leader; party; political portrait of the party elite; party ideology; political leadership; party leadership

Политический портрет современного партийного лидера: теоретико-методологический аспект

Н.В. МОРАРЬ, Ю.С. НАЗАРУК

Таврический государственный агротехнологический университет, г. Мелитополь,
Украина

Авторское резюме

Актуализируется и обосновывается тезис о том, что проблема лидера и лидерства для партии играет особую роль. Деятельность партийного лидера - это прежде всего общественная деятельность в результате которой

укрепляется потенциал партии. Особую актуальность лидерство приобретает в условиях чрезмерно персонифицированной политики, когда большинство людей ориентируется не на партию, а на личность. При этих условиях формирование соответствующего имиджа партийного лидера является одной из самых важных составляющих формирование общей стратегии партии. Вместе с тем, даже наилучшая характеристика политического портрета партийного лидера не поможет, если в обществе сложился негативный имидж политической партии. Поэтому отношения «лидер - политическая партия» имеют двусторонний взаимообусловленный характер.

Подчеркивается, что проблема формирования имиджа партии актуализируется сегодня в связи с низким уровнем доверия к ней со стороны украинских граждан. Для большинства населения политические партии современной Украины остаются практически индивидуально неопределенными, такими, которые мало отличаются как идеологически, так и программно. В такой ситуации важной задачей каждого партийного лидера является формирование индивидуального «образа» партии, призванного продемонстрировать обществу ее преимущества среди других политических партий, убедить общество именно этой партии отдать свою поддержку и симпатии.

Раскрыты основные характеристики обобщенного политического портрета современного партийного лидера. Выделены критерии партийного лидерства. Показана роль лидера, как идеолога, организатора, стратега, вдохновителя и воспитателя партийных рядов и общества в целом.

Ключевые слова: партийный лидер; партия; политический портрет; партийная элита; партийная идеология; политическое лидерство; партийное лидерство

Постановка проблеми. Ключову роль у політичних партіях відіграють лідери. Незважаючи на привабливість тієї чи іншої політичної доктрини і політичної платформи, виборці не в останню, якщо не в першу, чергу звертають увагу на особистість керівника політичного об'єднання. Досвід партійного життя впродовж двадцяти п'яти років незалежності України свідчить про те, що партійні лідери відіграють помітну роль у становленні та розвитку української державності. Звичайно, були перемоги і поразки, злети і падіння. Тут багато чого залежало від їхнього безпосереднього оточення, команди, від конкретних історичних умов. Це не означає, що автор даного дослідження робить спробу «відбілити» або «реабілітувати» кого-небудь з партійних лідерів. Залишимо право суду і винесення вердикту за історією, а за нами - права на розуміння цієї історії та її персонажів.

Постановка проблеми дослідження партійного лідера сучасної України полягає у спробі розгляду певних якісних характеристик керівника політичної партії. У статті запропоновано одну із можливих відповідей на запитання: яким має бути лідер партії для очолюваної ним політичної сили, а також для суспільства й країни в цілому.

Актуальність дослідження насамперед полягає у важливості ролі партійного лідера, яку він відіграє по-перше, в середовищі еліти партійної організації, по-друге, у політичній партії в цілому і, по-третє, у політичному процесі в Українській державі. Із політичним процесом безпосередньо пов'язані поняття політичної влади та політичної свідомості, носіями та формувачами яких також є партійні лідери. Вивчення політичного портрета також є необхідним для розуміння динаміки становлення глави партії у ході політичної структуризації українського суспільства. Зрештою, саме політичний портрет дає можливість зрозуміти ту ідеологічну, виховну й надихаючу роль лідера, яку він реально відіграє в своїй партійній орга-

нізації, та порівняти цю наявну роль з певним ідеалом.

Ми розуміємо партійного лідера як авторитетну, визнану в своєму партійному середовищі особу, що обрана керувати партією і здатна консолідувати спільників навколо певної мети та найефективніше репрезентувати інтереси конкретної соціальної групи. Партійний лідер для реалізації програми своєї політичної сили, як правило, висуває за мету прихід до влади та участь у справах державної влади.

Що стосується політичної партії, то вона є політичною організацією, найбільш активною й організованою частиною соціальної спільноти, покликаною виражати і захищати інтереси цієї спільноти, здійснювати практичну роботу для їх задоволення. Політична партія прагне взяти політичну владу або мати можливість впливати на неї, вона може брати участь у здійсненні державної влади, визначати форми і напрями її діяльності. На сьогодні у світі налічується понад 800 найбільших політичних партій, які об'єднують у своїх рядах понад 100 млн. членів [14, с.344]. В Україні зареєстровано більше 200 політичних партій. Сучасні вітчизняні партії дуже різноманітні за характером і принципами організації, ідейними настановами, соціальною базою, позицією й місцем у політичній системі суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій. На даний час мусимо відмітити, що дослідження політичних партій та їхньої ролі у суспільстві і державному управлінні здійснене у світовій науці всебічно й комплексно. Так, проаналізована діяльність політичних партій у структурах громадського суспільства та політичної системи (Г.Еллінек, Ж.Бюрдо, Ч.Вайз, К.Лоуон, П.Меркл, О.Барабаш, В.Костицький, В.Мандибура), генеза, розвиток та сучасні тенденції розвитку політичних партій (У.Кротті, Е.Даунс, У.Кенделл, О.Ренней, Б.Хеннесі, Ж.Шарло, М.Обушний, А.Мацюк, Е.Рахімкулов, О.Толпиго), участь партій у системі владних відносин (К.Грін, Т.Синклер,

Р.Стіллман, А.Шардон, Д.Горшков, П.Кислий, Р.Павленко, М.Примущ, В.Пігенко, О.Процик, С.Рябов, І.Хмелько, Т.Шматкова) тощо.

При цьому, незважаючи на значний обсяг досліджень, вітчизняних праць, присвячених діяльності партій, поки що мало. Практично відсутні роботи, в яких би розглядалась діяльність позапарламентських партій та політичних об'єднань, що виникли в останні роки. Крім того, слід акцентувати увагу на домінуванні досліджень, в яких партії розглядаються або в контексті інших подій, або виключно під кутом політологічної науки.

Питання, пов'язані з партійним лідерством, лише починають знаходити своє відображення на сторінках вітчизняних дисертаційних досліджень, монографій та публікацій. У науковій літературі зазвичай виділяють наступні риси, якими повинен володіти партійний лідер: стратегічним мисленням, здатністю створювати, керувати та взаємодіяти з партійною командою, харизмою, здатністю до самопожертви заради досягнення стратегічних цілей, вмінням оцінити ситуацію і знаходити необхідні ресурси [11, с.15].

Що стосується політичного портрета сучасного партійного лідера України, то ця проблема ще не стала об'єктом спеціального наукового вивчення.

Мета дослідження полягає в узагальненні характеристики політичного портрета партійного лідера сучасної України без акцентування на конкретному ідеологічному спектрі.

Виклад основного матеріалу. Політичний портрет являє собою результат діагностики статусу, потенційних можливостей та політичного впливу партійного лідера як глави певної партійної сили у суспільстві. У цьому зв'язку життєвий шлях, елементи політичної й ділової кар'єри, публічні виступи і публікації, контакти цього лідера розглядаються в контексті його приналежності до певної політичної партії. Враховуючи ці методологічні орієнтири, при проведенні аналізу партійного лідера є важливим прослідкувати основні етапи партійної кар'єри останнього, а також його участі в розвитку своєї партійної сили.

За оцінками науковців, накопичений досвід складання політичних портретів партійних лідерів дає підстави зробити висновок про наявність щонайменше кількох основних типів політичних портретів: політико-ідеологічний (політико-світоглядний) портрет, політико-психологічний портрет, історичний портрет і політична біографія [12, с. 89-90]. Віддаючи належне цій класифікації та враховуючи специфіку даного дослідження, відзначимо, що говорячи про узагальнену характеристику сучасних партій лідерів України, мова все ж має більшою мірою йти про відповідний політико-ідеологічний портрет.

Стосовно ідеологічної складової такого пор-

трета необхідно особливо наголосити на тому, що важливим є простеження основних інституційно-політичних віх оформлення світоглядної позиції партійного лідера. У випадку істотних ідеологічних коливань такого діяча потребує дослідження означений дисонанс між його корпоративною партійною приналежністю та політичними поглядами, які динамічно еволюціонують. У цьому випадку необхідним є ретельний аналіз протиріч і невідповідностей публічних заяв партійного лідера на ідеологічні теми й моделювання діапазону ідеологічних (світоглядних) коливань.

При дослідженні партійного лідера найбільш доцільно використати метод аналітичної інтерпретації різних форм політичної активності лідера - біографічних даних, політичних заходів, виступів, контактів, зв'язків тощо. При цьому важливо мати на увазі, у якому стилі проводиться портретна діагностика - в інформаційному або ціннісному. Використовуючи перший варіант мова звичайно йде про задоволення потреби дослідника в згрупованій інформації з акцентом на подіях і фактах діяльності партійного лідера. У цьому випадку необхідно акцентувати увагу на відповідності тих або інших дій і висловлень лідера певним моделям політико-ідеологічної поведінки, прийнятих у даній партійній організації. Якщо ж використовується другий варіант складання портрета, тоді дослідник повинен мати можливість знайти в ньому більш розгорнуте аналітичне трактування ідейних, політичних, аксіологічних (ціннісних) поглядів партійного лідера [2, с.22-23].

Основними елементами схеми політико-ідеологічного портрета партійного лідера є інформаційний й ідеологічний ряди, що представляють собою два відносно автономних компонента вказаного типу політичного портрета. Інформаційний ряд має відповідати критеріям оперативності, вірогідності й повноти відомостей, які інтерпретує дослідник партійного лідерства. Як правило, він містить у собі два елементи: опис фактів і подій, а також коментар до них - лаконічне й точне пояснення інформації про партійну діяльність лідера. Такий коментар є свого роду переходом до ідеологічного ряду, який у свою чергу являє собою докладну й розгорнуту інтерпретацію викладених відомостей про лідера. Тут може бути використаний цілий арсенал методів обґрунтування й аргументації: порівняльні характеристики, стратегічна аналітика, експертні оцінки тощо. Цей ряд може бути як сконцентрований у певному розділі політичного портрета, так і розділений по окремих інформаційних масивах. У випадку, якщо у розробника політичного портрета партійного лідера виникла необхідність доповнити характеристику лідера оцінками (як власними, так і експертними), то політико-світоглядний портрет може

бути доповнений аксіологічним рядом [2, с.24].

Говорячи про узагальнений портрет партійного лідера України, ми маємо чітко розмежувати поняття лідерства політичного й лідерства партійного. Можна погодитися з київськими дослідниками Е.Ф. Іпатовим та В.В. Павловським, які стверджують, що партійне лідерство передбачає програму дій, уміння об'єднання мас довкола спільних завдань і цінностей, знаходження і прийняття оптимальних рішень, ініціювання оновлення, а також мобілізацію мас на реалізацію суспільних цілей [3, с.13-14]. Водночас вбачається необхідним додати, що невід'ємними й важливими характеристиками партійного лідерства є здатність формулювати загальноприйнятту у партійній організації ідеологію, систему цінностей та, що логічно випливає із цих положень, - кодекс партійної поведінки. Таким чином, партійне лідерство багатопланове за своєю сутністю: воно стосується як організаційно-розпорядчих функцій керівника партії, так і ідеолого-світоглядних, а також виховних.

Політичне лідерство за своєю сутністю є значенням більш широким, ніж лідерство партійне. У суспільній свідомості політичний лідер - це в першу чергу лідер держави, спікер, прем'єр-міністр тощо, а партійний лідер виступає, з одного боку, поняттям більш вузькокорпоративним, а з іншого боку - із більшим ідеологічним навантаженням.

Водночас також вірним є те, що будь-який партійний лідер прагне досягнути лідерства політичного, очолити державу, уряд, парламент, певну структуру виконавчої влади. Можна таким чином стверджувати, що політичне лідерство є вищим щаблем, сходинкою для керівника партії, порівняно з партійним лідерством.

Загальноприйнято, що партійні лідери мають дотримуватися певного комплексу цінностей, до яких в ідеалі мають входити справедливість, рівність, безпристрасність, цілісність, чесність, а також довіра. Тому, на нашу думку, важливими критеріями партійного лідерства є: безперервне самовдосконалення; раціональний розподіл часу і зусиль, спрямованих на керівництво партією; внутрішня впевненість, оптимізм, здатність свіжого погляду на події, пов'язані із власною партійною силою; самокритичність та толерантність.

Крім того, партійне лідерство визначається низкою таких потреб у керівника партійної сили: потреба у владі всередині партії, потреба в контролі над членами партії, зокрема у середовищі її керівних структур та подіями навколо них, потреба у схваленні своїх дій рядовими членами партії та партійною елітою [13, с.205].

Ознаками партійного лідерства без сумніву є не лише організаційно-функціональні, а й особистісні якості лідера. Інститут партійного лідерства - місце активних, енергійних,

цілеспрямованих, відповідальних та амбітних особистостей, які відіграють важливу роль у розвитку суспільних відносин та держави в цілому [8, с.149]. Якісними рисами сучасного партійного лідера безумовно є ерудиція, інтелектуальність, цілеспрямованість, енергійність, всебічна інформованість, готовність брати відповідальність за ухвалення рішення та здатність викликати довіру у співгромадян. Разом із тим політичне сьогоднішнє України дало значний масив негативних рис партійних лідерів - конфліктність, відсутність принципів, підозрілість, здатність порушувати обіцянки та йти на все задля досягнення особисто значимої мети тощо.

Лідерство керівника партії - це явище динамічне і як будь-який динамічний та мінливий процес потребує розвитку й вдосконалення. Розвиток партійного лідерства - це цілеспрямоване формування й поглиблення відповідних якостей і навичок. Даний аспект проблеми управління лідерством у політичній партії враховує можливості в більшій або меншій мірі формувати й розвивати лідерські здібності шляхом самонавчання. Останнє має передбачати тісне пов'язування й інтеграцію індивідуальних цілей та інтересів еліти політичної партії з загальноорганізаційними цілями, реалізацією потреб, представництва й захисту інтересів як окремих членів партії, так і даної політичної сили в цілому. Це усуває ґрунт для виникнення в партії деструктивних груп, діяльність яких могла б завдати шкоди організації, а також підвищує авторитет керівника в очах однопартійців і значимість його ділового лідерства, а також емоційного лідерства.

Досить важливою ознакою партійного лідера є вміння здійснювати добір кадрів та формувати таким чином партійну еліту. Керівник має забезпечувати конструктивну спрямованість діяльності партійної еліти й усувати прояви деструктивного лідерства в окремих організаційних групах (фракціях). Інтеграція партійної еліти передбачає забезпечення лояльності існуючих фракційних керівників, відбір найбільш здібних партійців, мотивованих на реалізацію цілей організації, заохочення їхнього кар'єрного зростання, налагодження добрих відносин і співробітництва зі сформованими у партії неформальними групами, що виникли на ґрунті особистих взаємин [5, с.77-78].

Однією з провідних якостей, які формують та характеризують лідера політичної партії, є здатність бути носієм ідеології цієї партії та провідником означеної ідеології в суспільстві. На переконання І.А.Павленко, політична ідеологія є сукупністю ідейних поглядів, що виражають та захищають інтереси певної групи або груп населення [9, с.14]. Це доктрина, яка обґрунтовує прагнення цієї групи отримати владу та здійснити певні перетворення в країні. За допомогою ідеології політичної сили обґрунто-

вують свої цілі й обирають засоби їх досягнення. Отже, ідеологія створює мотиваційну базу дій та поведінки політичних партій.

Відзначимо, що в умовах нинішніх реалій українського політичного процесу саме партійний лідер є носієм проголошених його політичною силою цінностей, а подекуди і їх ідеалізованим втіленням. Глава партії у значній мірі творить ідеологію цієї партії, формує систему партійних цінностей і образів. Керівник кожної впливової партійної сили України усвідомлює необхідність ідеологічного озброєння як запоруки існування партії в довготривалій перспективі, як засобу самоідентифікації і як інструменту протиставлення політичним конкурентам. Ідеологія як система цінностей також є механізмом формування свого сталого електорального поля підтримки. Таким чином, формується важливий логічний зв'язок:

1) лідер політичної сили сприяє формуванню чітких ідеологічних настанов, які переймаються і розповсюджуються партійною елітою та партійцями на місцях (у регіонах);

2) політична партія отримує певне електоральне поле підтримки, що виступає як соціальна основа, яка, у свою чергу, виражає через партію свої політичні інтереси, а також є потужним кадровим ресурсом;

3) за допомогою електорату політична партія здобуває певні позиції в органах центральної державної влади (в парламенті) та у структурах місцевого самоврядування.

Водночас еволюція українських партійних лідерів по створенню загальнонаціональних організацій, поступова ідеологічна трансформація у поєднанні з персоніфікацією політичного процесу ставить наступне логічне запитання: наскільки партійні лідери репрезентують та задовольняють реально існуючі у суспільстві ідейні пошуки? А отже, чи готові керівники партій гнучко реагувати на ідеологічні потреби українського соціуму зразка ХХІ століття і, відкидаючи ідейний догматизм, забезпечити відповідність власних політичних сил вимогам часу? Вважаємо, що нині важко однозначно дати відповідь на це запитання, оскільки вказані тенденції остаточно проясняться лише через багато років. Нині зрозуміло одне - визначальну роль у формуванні й трансформації ідеологічної платформи політичної партії відіграють її лідери, як носії й репрезентатори партійної ідеології.

Наступною складовою політичного портрета глави партії є його роль як організатора у партійній структурі та в суспільстві в цілому.

Виключна організаційна роль лідера у партії логічно пояснюється потребою в одноосібному керівництві, яке спирається на колегіальний механізм прийняття й ухвалення рішень.

Основна риса лідера партії полягає в тому, щоб так організувати партійне оточення та управління партією, щоб її найважливішим

джерелом рішень стала власне особа лідера. Лідер партії здійснює загальне керівництво організацією. Навіть у тому випадку, якщо керівництво партією забезпечується колегіально, лідер несе відповідальність за її ефективну діяльність. Основна складність становища лідера партії полягає в широкій багатогранності його діяльності. Партія - це велика та складна організація з різноманітними та часто суперечливими стосунками між її членами. Бути справжнім лідером означає мати відповідний організаційний талант. У цьому розумінні лідерство - це творчий процес, пов'язаний з управлінням. Лідер - це обличчя партії, її образ. Дивлячись на лідера, кожний виборець формує для себе внутрішню характеристику партії [4, с.90].

Із останнім положенням безпосередньо пов'язана така функція лідера, як натхненника всередині партії та суспільства.

Отже, особа партійного керівника не лише представляє партію назовні, у суспільстві, але й одночасно натхненником партії, зокрема у формуванні її стратегії та формуванні поведінки рядових функціонерів. Проблема лідера та лідерства для партії відіграє особливу роль насамперед тому, що сама природа міжособистісних стосунків передбачає необхідність ідеалу, зразка, натхненника для партійців [10, с.467]. Загалом саме існування лідера є суттєвим фактором розвитку соціальної структури загалом, адже історія людства - це історія людей, що стояли на вершині влади.

Саме у ролі натхненника виявляється роль лідера партії як потенційного глави держави, оскільки партія, що отримує владу, автоматично трансформує свого лідера у керівника держави. При розгляді особливостей лідера-натхненника в політичній партії ця його роль пов'язується з тими стратегічними цілями, які стоять перед партією. У цьому випадку лідером партії є особа, яка надихає колектив на постановку та реалізацію партією стратегічних цілей. Лідер як натхненник повинен відчувати та оцінювати обстановку в суспільстві, у партії, в навколишньому середовищі і залежно від неї обирати необхідний напрямок руху партії.

У зв'язку з цим лідером-натхненником партії може виявитись харизматична особистість, яка користується підтримкою народу, чи ефективний організатор, який забезпечує підтримку партії за рахунок функціонування партійної структури, чи внутріпартійна особистість, яка врівноважує стратегічні інтереси партійних кланів. Лідер, який займається поточною оперативною роботою, насправді вирішує й стратегічні завдання. Можлива й зворотна залежність: лідер сам встановлює пріоритет стратегічних цілей, які максимально відповідають його можливостям та інтересам. Існує закономірність: якщо партія добивається влади і при цьому розраховує на народну підтримку, біль-

ші шанси стати партійним лідером має харизматичний політик. Якщо ж партія знаходиться при владі, то лідерство поступово переходить до тих, хто контролює партійний апарат, розподіл владних і фінансових ресурсів.

Із роллю натхненника безпосередньо пов'язана функція лідера як стратега партії - характеристика, яка визначає місце лідера в діяльності політичної партії при розробці її стратегії. Таким чином, вибір стратегії пов'язується з лідером партії, а розробка стратегічних планів - з місцем, яке в них займає лідер. В.О.Корнієнко та В.В.Добіжа виділяють три види стратегічної діяльності, пов'язаних з лідером партії. По-перше, це участь у створенні умов та можливостей виконання окремих завдань, пов'язаних з стратегічними планами партії. По-друге, це діяльність лідера партії з безпосереднього виконання стратегічних завдань партії. Вказане особливо стосується стратегічних рішень, за які лідер несе безпосередню відповідальність. По-третє, це формування позиції лідера партії, стосовно тих стратегічних завдань, виконанням яких він керує самотійно [6, с.67-68].

Після того як стратегічний план побудований, в ньому обирається оптимальна позиція лідера партії. У результаті цього отримуємо стратегічну позицію лідера партії, яка визначається як сукупність напрямків участі лідера партії у реалізації стратегічного плану. При розробці стратегічної позиції лідера враховуються його дані та особиста позиція, а також психологічні особливості. Стратегічна позиція повинна бути узгоджена з іміджем лідера або ж навпаки, імідж партійного лідера повинен бути узгоджений із стратегічною позицією. По мірі виконання стратегічного плану відповідна позиція лідера може змінюватись. Для правильно обраної стратегії зміна позиції також планується. Водночас інколи на своєму місці партійний лідер не сприяє підвищенню рейтингу партії, а навпаки.

Партійний лідер як вихователь - тема, яка практична не досліджена у вітчизняній фаховій літературі. Виховання у партійному контексті слід розуміти як цілеспрямований вплив на партійних членів, а через них на суспільство в цілому з метою формування позитивної спрямованості та усунення й подолання конфліктів і протиріч. У вузькому сенсі виховання у партії передбачає вирішення конкретної особистісної проблеми одного або кількох членів колективу [1, с.160].

Процес виховання за участю лідера партії є двостороннім (обов'язкова взаємодія (вихователя і вихованця), цілеспрямованим (наявність конкретної мети), багатограним за завданнями і змістом, складним щодо формування і розкриття внутрішнього світу вихованця, різноманітним за формами, методами й прийомами, неперервним (у вихованні однопартійців

перерв бути не може), тривалим у часі (людина виховується все життя). Ефективність його залежить від рівня сформованості бази членів партії та їх лідера. На нашу думку, основним і найбільш важливим напрямком виховання партійним лідером своїх колег, а через них і суспільства в цілому є громадське виховання - формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе дієздатною та захищеною. Громадянське виховання партійних діячів має формувати у них високі моральні ідеали, почуття любові до Батьківщини, потребу у предствництві та забезпеченні інтересів українського народу. Крім того, виховання лідером партійних функціонерів як громадян має бути спрямоване на розвиток патріотизму, національної самосвідомості, політичної культури, моральності, а також культури поведінки особистості. Останнім часом становище вихователя партії в сучасних умовах України подекуди не збігається з лідерством. Питанням виховання займається окрема команда спеціалістів, яка доповнює лідера, за яким залишається вирішення оперативних питань та представлення іміджу партії.

Таким чином, дослідивши проблематику аналізу сучасного партійного лідера нашої країни, ми прийшли до ряду актуальних висновків.

Висновки. Політичний портрет слід розглядати як сукупність сталих характеристик, притаманних певному суспільно-політичному діячеві. У даному випадку йдеться про певний узагальнюючий портрет партійного лідера як набір особливих якостей та ролей, які він відіграє у партії й суспільстві.

Необхідно наголосити на чітко вираженому партійному аспекті означеного лідерства. Глава політичної партії за сучасних умов безперечно повинен бути високоінтелектуальною, ерудованою, цілеспрямованою, харизматичною особистістю з розвиненими організаційними здібностями та вольовими якостями, відповідальною за прийняті партійною силою рішення. Він має бути ідеологом, стратегом, вихователем та натхненником - оскільки ідеологія політичної партії в сучасній Україні має велике значення для успіху цієї партії в ході закріплення у структурах державної влади. Крім того, партійний лідер повинен бути аналітиком, бачити середньо- та довгострокову перспективу, вміти поступатися тимчасовими інтересами (власними та своєї організації) на користь цієї перспективи.

Сучасний партійний лідер України виконує низку важливих функцій всередині партійної сили та у суспільстві в цілому. Він - організатор, функціонер, стратег, ідеолог, натхненник, вихователь. Як свідчить досвід партійного життя в Україні упродовж останніх років, роль певної партії у вітчизняному політичному про-

цесі у великій мірі визначається її керівниками.

Перспективним напрямом дослідження політичного портрета партійного лідера сучасної України є виявлення та зображення колективних портретів лідерів різних ідеологічних партійних сил (блоків). Наприклад, це міг би бути узагальнюючий політичний портрет партійного лідера національно-демократичних сил. Акту-

альним при цьому була б динаміка вказаного портрета: в період 1990-х років (становлення й розвиток демократичного руху), 2000-х років (консолідація національно-демократичних сил) та у перспективі. Без всебічного розуміння якісних характеристик та ролей сучасних партійних лідерів нашої держави неможливим є повноцінне дослідження політичних процесів українського суспільства.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Волкова Н.П. Педагогіка / Н.П.Волкова. - К.: Академвидав, 2009. - 616 с.
2. Державні, політичні та громадські діячі України: політичні портрети / М.І.Панов (заг.ред.). - К.: Вид. дім «Ін Юре», 2002. - 476 с.
3. Іпатов Е.Ф. Реалії та суперечності партійного лідерства в українському суспільстві: політологічний аспект / Е.Ф.Іпатов, В.В.Павловський // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право: Зб. Наук. Праць. - К.: ІВЦ «Політехніка», 2010. - №1(5) - С. 13-17.
4. Зулцбах Вальтер. Основы образования политических партий И.Гилярова (пер. С нем.), А.Исаев (предисл.). - М.:Европа, 2006. - 304 с.
5. Корнієнко В.О. Ефективність політичного лідера: критерії та механізм реалізації в сучасній Україні / В.О.Корнієнко, І.Д.Похило. - Вінниця: ВНТУ, 2009. - 140 с.
6. Корнієнко В.О. Формування політичної культури сучасної владної еліти в Україні / В.О.Корнієнко, В.В.Добіжа. - Вінниця: ВНТУ, 2009. - 160 с.
7. Лысюк А.И. Социокультурная детерминация политического лидерства: содержание, способы, эволюция / А.И.Лысюк. - Черновцы: Букрек, 2008. - 383 с.
8. Мейтус В.Ю. Политическая партия: стратегия и управление / В.Ю.Мейтус, В.В.Мейтус. - К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. - 404 с.
9. Павленко І.А. Ідеологічні трансформації провідних політичних партій України / І.А.Павленко // Стратегічні пріоритети, - 2008. - №1(6), - С. 13-19.
10. Політологічний словник / Ю.С.Шемшученко (відп.ред.), В.П.Горбатенко (упоряд.). - К.: Знання, 2005. - 735 с.
11. Ротар Н.Ю. Політичні еліти та лідерство / Н.Ю.Ротар. - Чернівці: Рута, 2006. - 76 с.
12. Рыскова Т.М. Политический портрет лидера: вопросы типологии / Т.М.Рыскова // Вестник МГУ, серия 12. - 1997. - № 3. - С. 89-94
13. Цікул І.В. Трансформація інституту партійного лідерства в сучасній Україні (гендерний підхід) / І.В.Цікул // Політична наука в Україні: стан і перспективи: матеріали всеукраїнської наукової конференції (Львів, 10-11 травня 2007 року) / Укл. Поліщук М., Скочиляс Л., Угрин Л. - Львів, ЦПД, 2008. - С. 204-210.
14. Шведа Р.М. Партії та вибори: енциклопедичний словник / Р.М.Шведа. - Львів: ЛНУ імені І.Франка, 2009. - 535 с.

Стаття надійшла до редакції 23.05.2016

REFERENCES:

1. Volkova, N.P., 2009. Pedagogika [Pedagogy]. Akademvydav, Kyiv (in Ukrainian).
2. Panov, M.I., 2002. Derzhavni, politychni ta hromads'ki diyachi Ukrayiny: politychni portrety [State, political and public figures of Ukraine: political portraits]. Vyd. dim «In Yure», Kyiv (in Ukrainian).
3. Ipatov, E.F., 2010. Realiyi ta superechnosti partiynoho liderstva v ukrayins'komu suspil'stvi: politolohichnyy aspekt [The realities and contradictions of the party leadership in the Ukrainian society: political science aspect]. Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrayiny «Kyivs'kyu politekhnichnyy instytut». Politolohiya. Sotsiolohiya. Pravo: Zb. Nauk. Prats'. IVTs «Politekhnika» 1(5), 13-17. Kyiv (in Ukrainian).
4. Zultsbah, Valter, 2006. Osnovy obrazovaniya politicheskikh partiy I.Gilyarova [Fundamentals of formation of political parties I.Gilyarova]. Evropa, Moscow (in Russian).
5. Korniyenko, V.O., 2009. Efektyvnist' politychnoho lidera: kryteriyi ta mekhanizm realizatsiyi v suchasnyy Ukrayini [Efficiency Leader: criteria and mechanism for implementation in modern Ukraine]. VNTU, Vinnytsya (in Ukrainian).
6. Korniyenko, V.O., 2009. Formuvannya politychnoyi kul'tury suchasnoyi vladnoyi elity v Ukrayini [Formation of modern political culture of the ruling elite in Ukraine]. -VNTU, Vinnytsya (in Ukrainian).
7. Lyisyuk, A.I., 2008. Sotsiokulturnaya determinatsiya politicheskogo liderstva: soderzhanie, sposobyi, evolyuchiya [The socio-cultural determination of political leadership: the content, methods, evolyuchiya]. Bukrek, Chernovtsy (in Russian).
8. Meytus, V.Yu., 2004. Politicheskaya partiya: strategiya i upravlenie [Political party: strategies and management]. Elga, Nika-Tsentr, Kyiv (in Russian).
9. Pavlenko, I.A., 2008. Ideolohichni transformatsiyi providnykh politychnykh partiy Ukrayiny [The ideological transformation of the leading political parties of Ukraine]. Stratehichni pryorityety 1(6), 13-19 (in Ukrainian).
10. Shemshuchenko, Yu.S., Horbatenko, V.P., 2005. Politolohichnyy slovnyk [Political Science Dictionary]. Znannya, Kyiv (in Ukrainian).

11. Rotar, N.Yu., 2006. Politychni elity ta liderstvo [Political elites and leadership]. Ruta, Chernivtsi (in Ukrainian).
12. Ryiskova, T.M., 1997. Politicheskyy portret lidera: voprosy tipologii [The political portrait of the leader: the typology of questions]. Vestnik MGU, seriya 12, 3, 89-94 (in Russian).
13. Tsikul, I.V., 2007. Transformatsiya instytutu partiynoho liderstva v suchasnyy Ukrayini (hendernyy pidkhid) [Institute Transformation of the party leadership in modern Ukraine (gender approach)], Politychna nauka v Ukrayini: stan i perspektyvy: materialy vseukrayins'koyi naukovoyi konferentsiyi (L'viv, 10-11 travnya 2007 roku). TsPD, 204-210. L'viv (in Ukrainian).
14. Shveda, R.M., 2009. Partiyi ta vybory: entsyklopedychnyy slovnyk [Parties and Elections: Encyclopedic Dictionary]. LNU imeni I.Franka, L'viv (in Ukrainian).

*Морарь Микола Васильович – доктор політичних наук, професор
Таврійський державний агротехнологічний університет
Адреса: 72312, м. Мелітополь, пр. Богдана Хмельницького, 18*

*Назарук Юлія Станіславовна – кандидат історичних наук, викладач
Таврійський державний агротехнологічний університет
Адреса: 72312, м. Мелітополь, пр. Богдана Хмельницького, 18*

*Morar Nikolai V. – doctor of political sciences, Full Prof.
Taurian state agrotechnological university
Address: 18, Bohdana Khmelnytskoho Av., Melitopol, 72312, Ukraine
E-mail: morar.nikolay@mail.ru*

*Nazaruk Yulia S. – PhD in historical sciences, lecturer
Taurian state agrotechnological university
Address: 18, Bohdana Khmelnytskoho Av., Melitopol, 72312, Ukraine*

*Морарь Николай Васильевич - доктор политических наук, профессор
Таврический государственный агротехнологический университет
Адрес: 72312, г. Мелитополь, пр. Богдана Хмельницкого, 18*

*Назарук Юлия Станиславовна – кандидат исторических наук, преподаватель
Таврический государственный агротехнологический университет
Адрес: 72312, г. Мелитополь, пр. Богдана Хмельницкого, 18*